

Rozwijanie inteligencji wielorakich i kompetencji kluczowych dzieci w kontekście edukacji nieformalnej. Studium przypadku konkursu „Słoneczniki”

Streszczenie: Działania edukacyjne prowadzone w instytucjach kultury są współcześnie rozwijane w różnych przestrzeniach na całym świecie. Szczególnie można zaobserwować pojawianie się nowych form edukacji skierowanej do dzieci w muzeach, teatrach, centrach kultury i rozrywki. Globalne wyzwania edukacyjne są realizowane w lokalnych środowiskach kulturowych. Znamionną wartością wspólną jest ich ukierunkowanie na rozwijanie zdolności i potencjału inteligencji wielorakich dziecka już od najmłodszych lat. Wielość i różnorodność ofert kulturalnych jest niewątpliwie zaletą, ale i problemem. Stąd rodzi się pytanie o to, które propozycje są szczególnie wartościowe i wyróżniają się jakością na tle innych? W artykule analizie podano krakowski konkurs „Słoneczniki” – w kontekście edukacji pozaformalnej, która jest współcześnie postrzegana jako istotny obszar kształtowania kompetencji kulturowych.

Słowa kluczowe: edukacja pozaformalna, globalizacja, dziecko, inteligencje wielorakie, kompetencje kluczowe, konkurs „Słoneczniki”

Wprowadzenie

Edukacja i rozwijanie kompetencji kulturowych w globalnym świecie jest przedmiotem badań różnych dyscyplin naukowych: pedagogów, psychologów, socjologów, kulturoznawców i innych. Można zaobserwować coraz większe zainteresowanie badaczy pracą mózgu i procesami poznawczymi człowieka. Jedną z koncepcji, która zyskała dużą popularność wśród badaczy nauk społecznych jest teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardniera. Inteligencja ujmowana jest tutaj zarówno w kategoriach czynników indywi-

dualnych, jak i kulturowych. Zdolności indywidualne wymagają struktur i instytucji społecznych, środowiskowych, które umożliwiają ich kształtowanie. W takim ujęciu inteligencja staje się elastycznym konstruktem, zależnym od kultury (Gardner, 2009, s. 264).

W niniejszym opracowaniu prezentujemy namysł nad działaniami edukacyjnymi kierowanymi do dzieci przez organizatorów działań kulturalno-oświatowych w przestrzeni miasta w kontekście edukacji nieformalnej, inteligencji wielorakich, edukacji kulturowej i międzykulturowej. Przedmiotem badania jest realizowany od kilku lat przez ogólnopolski portal CzasDzieci.pl konkurs „Słoneczniki”, w ramach którego rodzice wyłaniają najbardziej rozwojowe inicjatywy edukacyjne dla dzieci w wieku do czternastu lat¹.

W opracowaniu uwzględniono kryteria oceny nominowanych działań w sześciu kategoriach, a w szczególności edukacyjny wymiar realizowanych treści, form i metod.

Zastosowano metodologię badań jakościowych. Przeanalizowano materiały dotyczące zgłoszonych nominacji konkursowych: opisy inicjatyw i komentarze rodziców, strony internetowe organizatorów, opinie ekspertów. Badanie wpisuje się w szerszy kontekst problematyki badań nad edukacją nieformalną dzieci (Zwiernik, 2020).

Aktualne wyzwania edukacji kulturowej i międzykulturowej

Współczesność wymaga nowego spojrzenia na miejsca i przestrzenie edukacji oraz kultury w życiu człowieka (Nowotniak, 2018, s. 9) – żyjącego tu i teraz, kształtującego przyszłość w wymiarze zarówno indywidualnym, jak i wspólnotowym. Społeczne migracje i postępujący rozwój nowych technologii powodują dynamiczne zmiany w transformacji kulturowej. Postępująca unifikacja życia nakazuje spojrzeć na problemy jednostki w ujęciu zagrożeń cywilizacyjnych, kulturowych, ekologicznych, egzystencjalnych. Antidotum na te problemy może być edukacja rozumiana jako pomost łączący nie tylko pokolenia i kultury, ale także środek umożliwiający wielokulturowym społecznościom nabywanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozwiązywania aktualnych problemów komunikacji międzykulturowej (Lewowicki, 2013, s. 31).

Jeśli spojrzymy na edukację w szerszym kontekście międzykulturowym, to punkt ciężkości może zostać położony na projektowanie/organizowanie procesu rozwijania u jednostki inteligencji wielorakich i kompetencji klu-

¹ <https://sloneczniki.czasdzieci.pl/> (12.01.2022).

czowych. Kształtowanie się struktur poznawczych człowieka zależne jest bowiem od indywidualnych uwarunkowań biologicznych i psychologicznych, ale także od organizacji struktur społeczno-kulturowych (Brzezińska, 2021). Dlatego też obszar edukacji pozaformalnej jest istotny w kategoriach oddziaływania społecznego. Wagę tych zagadnień dostrzegają prowadzone polityki kulturalne i edukacyjne na poziomie poszczególnych państw Unii Europejskiej. Programy proponują działania wpisujące się w polityki edukacji międzykulturowej – edukacji dla lepszego jutra, dla pokoju (Błęszyńska, 2020; Pukin, 2019).

Kompetencje kluczowe i edukacja pozaformalna

W tym miejscu warto przypomnieć, że rozkwit zróżnicowanych inicjatyw edukacji kulturalnej, kulturowej, międzykulturowej, pozaformalnej miał miejsce w Polsce po 1989 roku, jako konsekwencja zmian systemowych. Pojawiły się nowe możliwości realizacji działań w obszarze edukacji kulturowej i międzykulturowej. Zdaniem ekspertów i badaczy to właśnie edukacja międzykulturowa powinna proponować korzystny poznawczo program wiedzy o Innych, różnych kulturach, a jednocześnie o wartościach, możliwościach wspólnych pożytecznych przedsięwzięć, szansach i pożytkach współpracy (Lewowicki, 2013). Wspieranie procesów edukacji kulturowej i międzykulturowej propagują strategie, programy i zalecenia kierowane przez Unię Europejską i Radę Europy. Odnoszą się do potrzeby wspierania różnorodności kulturowej i poszanowania różnic międzykulturowych (Pukin, 2019).

Kompetencje kluczowe są rozwijane w różnych kontekstach edukacji, w tym pozaformalnej, która charakteryzuje się dobrowolnością udziału, zorganizowanym i przemyślanym działaniem, odbywa się w czasie wolnym, poza szkołą czy uczelnią. Zwraca się w niej uwagę na kreatywność oraz samoekspresję, indywidualne i grupowe zaangażowanie. W procesie edukacji pozaformalnej mogą uczestniczyć różne podmioty, w tym instytucje kultury czy organizacje pozarządowe². Kształcenie pozaformalne powinno odbywać się z udziałem wykładowcy, instruktora lub nauczyciela. Prowadzi zazwyczaj do zdobywania i poszerzania umiejętności w różnych dziedzinach życia zawodowego, społecznego, jak również kulturalnego³.

² http://czytelnia.frse.org.pl/media/FRSE_RAY_wartosc-edukacji_www.pdf (4.03.2021).

³ Kształcenie pozaformalne (j. ang. *Non-formal education*) definiowane przez Główny

Zalecenia Rady Europy z 2018 roku podnoszą kwestię rozwijania kompetencji kluczowych w okresie całego życia. Autorzy dokumentu podkreślają istotną rolę edukacji pozaformalnej w procesie enkulturacji, wagę rozwijania umiejętności interpersonalnych, komunikacyjnych i poznawczych, a przede wszystkim krytycznego myślenia, umiejętności analitycznych, kreatywności, umiejętności rozwiązywania problemów i ogólnej odporności (Sławiński, 2014; Warchoń, 2018; Bratek i Miłoś, 2014)⁴.

Współczesne badania nad dzieckiem i dzieciństwem

W kontekście edukacji całościowej szczególne znaczenie ma okres dzieciństwa. Jego optymalizacji służą badania nad dzieckiem i dzieciństwem (Kehily, 2001; Szczepska-Pustkowska, 2009). Polscy badacze sytuują problematykę dziecka i dzieciństwa w założeniach ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych (Barbara Smolińska-Theiss, Wiesław Theiss, Bogusław Śliwerski, Dorota Klus-Stańska, Maria Szczepska-Pustkowska, Urszula Markowska-Manista, Katarzyna Segiet i inni (Jarosz, 2017, s. 76). Pod koniec XX wieku dokonała się zmiana paradygmatu w sposobie konstruowania kategorii dziecka i dzieciństwa zapoczątkowana przez socjologów, a dotycząca nowego sytuowania dziecka w strukturze społecznej (Theiss, 2010, s. 15; Jarosz, 2017). Ukazała dziecko jako sprawczego aktora społecznego – zaangażowanego w sprawy codziennego życia. Wiedza kształtowana, będąca wynikiem jednostkowych i wspólnotowych doświadczeń i przeżyć, stanowi znaczący kapitał biograficzny, porównywalny do tego, którego źródłem jest formalna edukacja instytucjonalna (Zwiernik, 2015). Zyskujące coraz większe zainteresowanie badania nad dzieckiem i dzieciństwem pozwalają lepiej poznać procesy poznawcze oraz zależności ich kształtowania się (Smolińska-Theiss, 2014). Pomagają też wskazywać różnice w przyswajaniu wiedzy i umiejętności w zakresie inteligencji wielorakich (Gardner, 2009), które warunkuje środowisko społeczno-kulturowe od pierwszych dni życia (Ornacka, 2013; Mendel, 2017). Konwencja Praw Dziecka (1989) wzmocniła status dziecka w sferze prawnej, społecznej i politycznej. Dzieciństwo jest postrzegane jako ważny okres życia każdego człowieka. Dziecko jest pełnoprawnym człon-

Urząd Statystyczny: <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2811%2Cpojecie.html> (10.03.2021).

⁴ Zalecenia Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=DE> (4.03.2021).

kiem społeczności z całą swoją specyfiką funkcjonowania. Dlatego ważne jest wprowadzanie nowych metod edukacji, ukierunkowanych na poznawanie własnej tożsamości, uczenie się otwarcia na różnorodność kulturową, „filozofowanie” od najmłodszych lat (Szczepaska-Pustkowska, 2020). „Uczestnictwo dzieci w kolektywnych praktykach społecznych z rówieśnikami i dorosłymi, z którymi tworzą lokalną społeczność usytuowaną we wspólnie (re)konstruowanej przestrzeni życia, to proces edukacji nieformalnej, stanowiącej przedmiot zainteresowań pedagogów” (Zwiernik, 2020, s. 45). Różnorodne inicjatywy edukacyjne proponowane w czasie wolnym, w obszarze edukacji pozaformalnej rozwijają kreatywność, wprowadzając w kulturę i sztukę (lokalną, regionalną, narodową i wielokulturową), kształtują tożsamość kulturową (Ogrodzka-Mazur, Szuścik i Szafrąńska, 2019; Pater, 2017)⁵. Przykładem wspierania tego typu działań jest konkurs „Słoneczniki”.

Konkurs „Słoneczniki” w Krakowie

Konkurs „Słoneczniki” został zainicjowany w Krakowie w 2011 roku przez fundację CzasDzieci.pl. Aktualnie realizowany jest w trzech miejscach w Polsce: w Krakowie, Warszawie i Katowicach. Odbywa się raz w roku po letnich wakacjach i składa się z kilku etapów. Pierwszy obejmuje zgłaszanie przez rodziców nominacji konkursowych w sześciu kategoriach, które odnoszą się do koncepcji inteligencji wielorakich Gardnera, tj.: język, muzyka, sztuki wizualne, logika, przyroda, ruch. Zajęcia dotyczą inicjatyw prowadzonych w danym roku szkolnym przez różnego typu podmioty (publiczne, niepubliczne, prywatne). Kolejny etap zawiera poddanie zgłoszonych projektów opinii rodziców. „Słoneczniki skupiają się na oddaniu głosu właśnie im – opiekunom i wychowawcom, którzy znajdują się najbliżej swoich dzieci i jak nikt inny potrafią ocenić, czy dane przedsięwzięcie służy ich rozrywce i rozwojowi”⁶. Następny etap konkursu to ocena ekspercka. W jury zasiadają specjaliści z zakresu psychologii i pedagogiki oraz przedstawiciele władz lokalnych. Bio-

⁵ Instytucje kultury, np. muzea, wspierają dzisiaj rodziców, opiekunów, wychowawców w edukacji kulturalnej, kulturowej, wielokulturowej i międzykulturowej dziecka. Zob. <https://artmuseum.pl/pl/edukacja/dla-dzieci>; https://www.wilanow-palac.pl/edukacja/program_dla_rodzin; <https://ethnomuseum.pl/muzeum-dla-dzieci/zajecia/internet-pelen-emocji/>; <https://mnk.pl/rodzice-i-dzieci>; <http://muzeumkrakowa.pl/aktualnosci/sila-sieci-w-edukacji> (16.02.2021).

⁶ Cytat pochodzi ze strony internetowej portalu CzasDzieci.pl, Słoneczniki CzasDzieci.pl – 2021 (13.03.2021).

rą oni pod ocenę: ogólne podejście prowadzącego do najmłodszych, dostosowanie oferty do potrzeb rozwojowych dziecka (ukierunkowanie na rozwijanie kompetencji kluczowych i inteligencji wielorakich), atrakcyjność inicjatywy (oceniana w odniesieniu do zaangażowania emocjonalnego dziecka)⁷.

W każdej kategorii zwycięzców wyłaniają rodzice (nagroda w plebiscyście rodziców) i zespół ekspertów (statuetka złotego słonecznika). Zgodnie z regulaminem inicjatywy, które zostały nagrodzone przez jury w danym roku, nie mogą ich otrzymać ponownie w roku następnym w tej samej kategorii. Zasada ta nie dotyczy Nagrody Rodziców⁸. W rekomendacji zgłaszanych przez rodziców inicjatyw, częstym motywem wyboru jest zadowolenie dzieci i chętnie podejmowane działanie. Niektórzy rodzice pytali dzieci wprost o rekomendacje. Wskazywali na samodzielność w wyborze oferty zgodnie z ich zainteresowaniami. W tych preferencjach można odczytać z jednej strony wzrastającą rolę dziecka, jako społecznego aktora własnych wyborów w obszarze edukacji nieformalnej, z drugiej – rodzicielskie oczekiwania realizacji zainteresowań dziecka wpisanych w kulturę dzieciństwa.

Na przestrzeni ostatnich sześciu lat w gronie krakowskich laureatów znalazło się 107 inicjatyw, z czego 36 zostało uhonorowanych statuetką słonecznika, 37 nagrodą rodziców, a 34 przyznano wyróżnienia⁹. Ich organizatorami były zarówno miejskie instytucje kultury (muzea, teatry, filharmonie, opery, domy kultury, biblioteki), jak i podmioty prywatne (księgarnie, kina, pracownie artystyczne).

Kategoria „język” odnosi się do projektów, które rozwijają i doskonalą kompetencje językowe, upowszechniając czytelnictwo i kształtowanie się tożsamości kulturowej. Do najczęściej nagradzanych projektów należą: „Bajki i baśnie japońskie” (Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha), „Klub Słuchającego Malucha” (Biblioteka Kraków) czy „Bajki pod Globusem” (Księgarnia Pod Globusem). Organizatorem działań są zarówno miejskie instytucje kultury, jak i podmioty prywatne.

W tej kategorii nagrodzono również działania sceniczne. Teatr w szczególny sposób kształtuje wrażliwość młodego odbiorcy, pełniąc wobec niego liczne funkcje: wychowawczą, społeczną czy terapeutyczną (zob. Olszew-

⁷ Patrz: Regulamin Konkursu „Słoneczniki”, Regulamin_Słoneczniki_2019.pdf (czasdzieci.pl) (13.03.2021).

⁸ Tamże.

⁹ Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej portalu CzasDzieci.pl, Słoneczniki CzasDzieci.pl – 2021 (13.03.2021).

ska-Gniadek, 2009). Wśród nagrodzonych inicjatyw znalazły się propozycje zarówno teatrów zawodowych (Teatr Groteska za premiery dla dzieci; Teatr Łaźnia Nowa za festiwal „Mała Boska Komedia”; Krakowski Teatr Scena STU za spektakl „Mały Książę”), jak i amatorskich (Nowohuckie Centrum Kultury za Teatrzyk Muzyczny „Kamyczek”).

W kategorii „muzyka” nagrodzono inicjatywy, podczas których dzieci poznają instrumenty muzyczne, rozwijają inteligencję muzyczną poprzez twórczą zabawę i ćwiczenia. Do najpopularniejszych należą: „Smykowe granie” (Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie), „Na ludową nutę” (Opera Krakowska). Szczególnie dużym zainteresowaniem cieszą się zajęcia umuzykalniające dla najmłodszych: warsztaty perkusyjne DrumKids (DrumKids Miriam Mazur-Siatkiewicz) czy „Do-Re-MISIE” (Iryny Utienkowej-Szałapak).

Wśród inicjatyw z kategorii „sztuki wizualne” nagradzane i wyróżniane przez rodziców oraz jury były propozycje muzeów i domów kultury. Przemiany jakie dokonały się w ostatnich latach w muzeach i domach kultury odzwierciedlają konstruktywistyczny paradygmat edukacji i partycypacji – aktywnego uczestnictwa w kulturze dziecięcej (Pater, 2017). Przykładem takich działań są nagradzane wielokrotnie programy: „Konik muzealny”, „MAMBA – Mała Ambasada Muzealna” (Muzeum Narodowe w Krakowie), „Warsztaty w Crikotece” (Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka), „Warsztaty animacji poklatkowej dla dzieci i młodzieży” (Staromiejskie Centrum Kultury Młodzieży) czy warsztaty sztuki witrażowej „Sobotnie poranki” (Pracownia i Muzeum Witrażu).

Kategorią „logika” określa się w konkursie inicjatywy popularyzujące wiedzę z zakresu nauk ścisłych, głównie matematyki i informatyki. Podkreśla się potrzebę kształtowania kompetencji matematycznych wśród najmłodszych poprzez zajęcia, które „uczą spostrzegawczości, dokładności, działania zgodnego z instrukcją, logicznego myślenia, kreatywności oraz pracy w grupie. Tutaj poprzez logiczną zabawę rozwijane są kompetencje matematyczne i społeczne przedszkolaków i uczniów”¹⁰. Do najczęściej nagradzanych należą: „Warsztaty matematyczne i programowania” (Matplaneta), „Warsztaty z zakresu konstruowania i programowania robotów” (Robotowo). Wśród laureatów są warsztaty z projektowania przestrzennego i architektury: „Akademia Miarologii” (Marzeny Dranka), a także projekty z zakresu detektywistyki: „Dziecięce Biuro Detektywistyczne – spacer po Krakowie”

¹⁰ Tamże.

(Fishka Krakow Tours), „Zostań asem wywiadu” (Muzeum Armii Krajowej). Jak wskazują badania, dużą rolę w dzieciństwie odgrywa przyroda – ważny kontekst dziecięcych zabaw (Zwiernik, 2020, s. 53; Pater, 2016). W tej kategorii często nagradzane są „Ogólnopolskie Dni Owada” (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie), „Małopolska Noc Naukowców” (Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego) oraz inicjatywy o mniejszym zasięgu, skierowane np. do rodzin „Miodowa Rodzinna Niedziela” (Żydowskie Muzeum Galicja), spacer i wycieczki krajoznawcze „Mikrowyprawy w naturę” (Fundacja Dzieci), zajęcia promujące wiedzę z zakresu zoologii, botaniki czy ekologii „Grządka Sztuki” (Centrum Kultury Podgórze – Klub Przewóz), „Warsztaty pszczelarskie” (Centrum Sztuki Współczesnej Solvay).

Ostatnia kategoria dotyczy ruchu. Wyróżnione inicjatywy rozwijają zdolności zarówno w obszarze motoryki dużej, jak i małej. W tej pierwszej grupie znalazły się takie propozycje, jak: gimnastyka ogólnorozwojowa: „Pełzające gąsieniczki” (Centrum Sportowo-Rekreacyjne SkakAnka); zajęcia baletowe: „Koncerty Baletowe” (Edukacja Artystyczna Dzieci); zajęcia piłkarskie, np. „Piłkarska Akademia Przedszkolaka” (Klub Sportowy Polonia Kraków), taniec ludowy: Warsztaty taneczne „Na ludową nutę” (Opera Krakowska). W drugiej grupie zaś znalazły się różnorodne warsztaty kształtujące zdolności manualne: m.in. „Rodzinna Pracownia Stolarska” (Muzeum Etnograficzne w Krakowie) czy „Warsztaty dla rodzin w Ogrodzie Doświadczeń” (Muzeum Inżynierii Miejskiej). Wszystkie wymienione inicjatywy zostały nagrodzone „za propagowanie aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, za wychowywanie w duchu zdrowej rywalizacji, za stworzenie atrakcyjnej alternatywy dla spędzania wolnego czasu przed komputerem czy smartfonem”¹¹.

Wśród nagrodzonych projektów pojawiły się również propozycje zajęć dla kobiet w ciąży („Z muzyką od poczęcia” – warsztaty muzykoterapeutyczne dla kobiet w ciąży i ich dzieci w okresie prenatalnym) oraz osób niepełnosprawnych (np. „Spotkania z Panią Melodią” – Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie).

Wnioski

W obliczu współczesnych wyzwań związanych z integracją społeczną czy edukacją włączającą ważne jest nie tylko poznawanie odmienności języka i historii innych krajów, specyfiki funkcjonowania mniejszości narodowych, etnicznych

¹¹ Tamże.

czy religijnych, ale poszukiwanie wspólnych korzeni, budowanie mostów dla wzajemnych relacji. Sztuka, nauka, sport mogą stać się punktem wyjścia do spotkania z drugim człowiekiem. Aktywność zespołowa w obszarze literatury, muzyki, sztuk wizualnych, nauk ścisłych, humanistycznych, jak również dyscyplin sportowych uruchamia u dzieci naturalne procesy nabywania różnorodnych kompetencji i rozwija wielorakie inteligencje. W czasie zajęć kształtowany jest też system wartości, co przekłada się na poziom empatii i tolerancji w rozmaitych wymiarach funkcjonowania społecznego.

Działalność lokalnych instytucji kultury i konkurs „Słoneczniki” są przykładem synergicznego współdziałania, którego celem jest pomoc rodzicom w wyborze wartościowych propozycji edukacyjnych skierowanych do najmłodszych odbiorców. Różnorodna oferta działań edukacyjnych dla dzieci ukazuje nowy wymiar przestrzeni i miejsc funkcjonowania dziecka, gdzie organizatorzy już na etapie projektowania zajęć odwołują się do najnowszej wiedzy psychopedagogicznej. Proponowane działania ukierunkowane są na rozwijanie potencjału dziecka już od wczesnych lat życia (nawet wieku prenatalnego).

Przypadek konkursu „Słoneczniki” pokazuje zaangażowanie podmiotów i wielość proponowanych inicjatyw, które mogą być przykładem budowania wartościowych relacji z rodzicami, opiekunami, wychowawcami, dla „dobra dziecka”. Konkurs „Słoneczniki” nagradza wysiłek i zaangażowanie edukatorów. Satysfakcja płynąca z realizowanych działań oraz społeczne uznanie motywują organizatorów, jak sami przyznają, do podejmowania nowych wyzwań.

Bibliografia

- Błęszyńska, K. 2017. *Edukacja międzykulturowa jako czynnik rozwoju kultury pokoju*. Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.
- Bratek, T. i Miłoś, E. 2014. red. *Uczyć się inaczej – nowe kompendium wiedzy na temat edukacji pozaformalnej*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Brzezińska, A.I., 2021. *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Gardner, H. 2009. *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Laurum.
- Jarosz, E. 2017. Dziecko i dzieciństwo – pejzaż współczesny. Rzecz o badaniach nad dzieciństwem. *Pedagogika społeczna*. 2 (64), ss. 57–81.

- Kehily, M.J. 2001. *An introduction to Childhood Studies*. Open University Press.
- Lewowicki, T. 2013. Edukacja wobec odwiecznych i współczesnych problemów świata – konteksty i wyzwania edukacji międzykulturowej. *Edukacja Międzykulturowa*. 2, ss. 19–37.
- Nowotniak, J. 2018. Przestrzeń i miejsce jako kategorie badawcze w pedagogice – wprowadzenie. *Jakościowe Badania Pedagogiczne*. 1, T. III, ss. 5–10.
- Mendel, M. 2017. *Pedagogika miejsca wspólnego – miasto i szkoła*. Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.
- Ogrodzka-Mazur, E., Szuścik, U. i Szafrąńska, A. 2019. red. *Edukacja małego dziecka: praca zbiorowa. Konteksty społeczne i międzykulturowe*. T. 14. Kraków: Impuls we współpracy z Wydziałem Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.
- Olszewska-Gniadek, J. 2009. *Teatr młodzieży w świetle badań na terenie Krakowa*. Kraków: WUJ.
- Ornacka, K. 2013. *Od socjologii do pracy socjalnej. Społeczny fenomen dzieciństwa*. Kraków: WUJ.
- Pater, R. 2016. *Edukacja muzealna – muzea dla dzieci i młodzieży*. Kraków: WUJ.
- Pater, R. 2017. Edukacja muzealna: wychowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze. *Parezja*. 1 (7), ss. 74–92.
- Pukin, P. 2019. Edukacja międzykulturowa jako element strategii Rady Europy i Unii Europejskiej. *Edukacja Międzykulturowa*. 1 (10), ss. 69–80.
- Sainton, R.W. 2008. *Promocja lepszego dzieciństwa: konstrukcje troski o dziecko*. W: Kehil, M.J. red. *Wprowadzenie do badań nad dzieciństwem*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Sławiński, S. 2014. red. *Słownik podstawowych terminów dotyczących krajowego systemu kwalifikacji*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Smolińska-Theiss, B. 2010. Rozwój badań nad dzieciństwem – przełomy i przejścia. *Chowanna*. 34 (1), ss. 13–23.
- Smolińska-Theiss, B. 2014. *Dzieciństwo jako status społeczny: edukacyjne przywileje dzieci klasy średniej*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Śliwerski, B. 2007. *Pedagogika dziecka. Studium pajdocentryzmu*. Gdańsk: Pedagogika GWP.
- Szczepska-Pustkowska, M. 2009. *Kategoria dziecka i dzieciństwa w nowożytnej myśli pedagogicznej*. W: Klus-Stańska, D. i Szczepska-Pustkowska, M. red. *Pedagogika wczesnoszkolna – dylematy, problemy, rozwiązania*. Warszawa: WAIp, ss. 79–122.

- Szczepska-Pustkowska, M. 2020. „Lipman na Kaszubach”, czyli po co filozofować z dziećmi w języku kaszubskim. *Edukacja Międzykulturowa*. 2 (13), ss. 130–147.
- Warchoń, T. 2018. Edukacja pozaformalna wsparciem dla rozwoju dziecka w młodszym wieku szkolnym. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*. 2 (12), ss. 215–222.
- Zwiernik, J. 2015. Przestrzenie i miejsca w krajobrazie dzieciństwa. W: Sadoń-Osowiecka, T. red. *Miejsce, przestrzeń, krajobraz: edukacyjne znaki*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Zwiernik, J. 2020. Przedszkolny plac zabaw z perspektywy dzieci. *Problemy Wczesnej Edukacji*. 3 (50), ss. 43–54.

The developing of children’s multiple intelligences and key competences in the context of non-formal education. A case study of the competition “Słoneczniki [Sunflowers]”

Abstract: Educational activities organized by cultural institutions are nowadays developed around the world in spaces other than schools. In particular, some new forms of education for children emerged, which are situated in museums, theatres, and cultural and entertainment centres. Global educational challenges are undertaken in local cultural environments. Their shared value is the focus on developing children’s abilities and the potential for multiple intelligences from an early age. The multiplicity and diversity of cultural offers is undoubtedly an advantage, but also a problem. Hence, the question arises which of these cultural proposals are particularly valuable, compared to others, and stand out in terms of quality. The article presents a case study of the “Sunflowers” competition, held in Krakow, in the context of research into children’s cultural and intercultural education. The materials made available by the organizer of the competition were analyzed in the article. Non-formal education has been discussed as an important area of educational influence and the formation of cultural competence.

Keywords: non-formal education, globalization, child, multiple intelligences, key competences, “Sunflowers” competition

Translated by Renata Pater and Joanna Olszewska-Gniadek